

Ö. Saraç

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Samsun, Türkiye (omer.sarac@omu.edu.tr)

Halk Kültüründe Ne, Neden Değişir?

(Doğum- Evlenme- Ölüm Âdetleri Örneğiyle)

Özet

Kültür, insanoğlunun tarih boyunca meydana getirdiği maddi ve manevi değerler bütünüdür. Bu bakımdan kültür; yaşayan bir bellek, yaşam şekli ve kuşaklar arasındaki bağıdır. Bir milleti ayakta tutan değerlerin başında kültür gelmektedir. Bu anlamda kültürün doğru biçimde yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması son derece önemlidir. Kültür; statik değil, dinamik bir yapıdadır. Kültürdeki bu değişim çoğu zaman çok yönlü ve karmaşık bir biçimde kendini göstermektedir. Bu nedenle kültürel değişimi irdelerken pek çok farklı etkeni bir arada değerlendirmek gerekir. Doğanın değişmez bir kanunu konumunda olan değişim kavramından halk kültürü ürünleri de etkilenmektedir. İşlevsel olarak varlığını devam ettiren ya da farklı bir yöne evrilen ürünler yaşama şansı bulurken işlevini yitirmiş olanlar kaybolup giderler. Bu çalışmanın amacı, halk kültürü ürünlerinin zamana ve mekâna bağlı olarak göç, küreselleşme, sanayileşme, kentleşme, teknolojik gelişmeler gibi etkenlerden ne derece etkilendiği ve gelecekte kendine nasıl bir yaşam alanı bulacağı ile ilgili sorulara cevap aramaktır. Çalışmamızın uygulama alanını Sinop ili Boyabat ilçesi merkez ve köyleri oluşturmaktadır.

Anahtar kelimeler: Küreselleşme, halk kültürü, gelenek, değişim, dönüşüm.

Ö. Saraç

Ondokuz Mayıs University, Faculty of Science and Letters, Department of Turkish Language
and Literature, Samsun, Turkey (omer.sarac@omu.edu.tr)

What Changes in Folk Culture And Why?

(With Examples of Birth-Marriage-Death Traditions)

Abstract

Culture is the total of material and moral values created by human beings throughout history. In this regard, culture is a living memory, a way of life and the connection between generations. Culture is the most important value that keeps a nation alive. In this sense, it is extremely important to keep culture alive and transfer to future generations appropriately. Culture is not static, it has a dynamic structure. This change in culture often presents itself in a multidimensional and complex way. For this reason, many different factors should be evaluated together while examining cultural change. Folk culture products are also influenced by the concept of change, which is a constant law of nature. Products which continue their existence functionally or which evolve in a different direction survive, while those which lose their functions disappear. The aim of this study is to seek answers to questions related with to what extent folk culture products are influenced by factors such as migration, globalization, urbanization and technological developments depending on time and place and what kind of a living space they will find in the future. Sinop province Boyabat town centre and villages constitute the application area of our study.

Key words: Globalization, folk culture, tradition, change, transformation.

Giriş

Toplumsal bir olgu olan kültür, zaman içerisinde çeşitli etkenler nedeniyle değişim ve dönüşüme uğrar. Göç, teknolojik gelişmeler, sanayileşme, kentleşme, salgın hastalıklar gibi unsurlar bu değişim ve dönüşümü tetikleyen tesirlerin başında gelir. Özellikle ekonomik gelişmişlik düzeyi yüksek olan ülkelerde halkın refah düzeyi yükselir. Bu durum bireylerin yaşam şekillerine, dolayısıyla kültürüne doğrudan etki eder. Toplumun yaşam alışkanlıklarını, geleneksel ritüellere bakış açılarını tespit etmek değişim ve dönüşümün yönünü belirlemede önemli bir faktördür.

İnsanoğlu, var olduğu günden bugüne kendini bir devinim ve değişim içerisinde bulmuştur. Tarihsel süreç içerisinde toplumda meydana gelen olayları, farklılaşmaları, siyasal sistemlerin başarı ve başarısızlıklarını, küreselleşmeyi, demokratikleşmeyi, sekülerleşmeyi; sosyal, siyasal ve kültürel olayları tam ve doğru olarak anlamak için toplumsal değişimi irdelemek son derece önemlidir. [1, s. 271]

“İnsanoğlunun yeryüzü serüveni ile doğan ve tabiatla yüzleşmesiyle ilk ürününü veren, bireyin kendi dışındaki dünyayı algılaması ile yeni şekiller kazanmaya başlayan kültür, yerküre üzerinde insanların dağılım bölgelerine göre farklılaşmaya başlamış ve her topluluğa göre o topluluğun yaşadığı coğrafyanın ve inançların da katkıları ile çeşitlenmiştir” [2, s. 20]. Umay Günay, tarihsel süreç içerisinde Türklerin etkileşim içerisinde olduğu medeniyetlerle yaşadığı ilişkilere paralel olarak birtakım kültürel unsurların birbirlerini etkilediğinden hareketle şunları söyler: “Bu medeniyet ve kültür dairelerinde birinden diğerine geçişte ihtiyaca cevap vermeyen birtakım unsurlar, kabuller, değerler, kurallar, anlamlar, sanat türlerinin bir bölümü bütünüyle terk edilirken bir bölümü özünü muhafaza ederek yeni şartlar altında yeni terkipler hâlinde şekillenmiştir” [3, s. 2]. Aslında Günay’ın ele aldığı konu sosyal, toplumsal ve kültürel değerlerle ilgili birtakım unsurların zaman içinde değişebileceği; asıl merak edilenin ise, bu değişimin yeni şartlarla birlikte ne yöne doğru evrileceğidir.

"Halk bilimi olarak bilinen folklorun, bir toplumun tanınması ve yapısının ortaya konulmasında önemli bir yeri vardır. Toplumun temel dinamiklerinin tespit edilip gelecek kuşaklara aktarılmasında önemli bir fonksiyona sahiptir." [15, s. 186] Halk kültürü, ürünleri ile küreselleşme sürecinden en fazla etkilenen alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşam devam ettiği müddetçe bu değişim ve dönüşümün de zamana ve mekâna bağlı olarak devam edeceği kaçınılmaz bir gerçek olarak karşımızda

durmaktadır. “Küreselleşme süreci içerisinde, kültürler bir bakıma değişime zorlanırken, birbirleriyle tezat oluşturacak biçimde önce yerel farklılık ortaya çıkarılıp eski kültürler parçalara ayrılarak yeni biçimlere sokulmaktadır.” [4, s. 6]. Smith’in bu ifadelerinden hareketle küreselleşmenin kaçınılmaz bir şekilde karşımızda durduğu bilincinden yola çıkılarak değişimi en iyi şekilde anlamak, yorumlamak, irdelemek ve yönetmek gerekir.

Kültür; yaşanan, yaşatan ve yaşayan varlık olarak geçmişten geleceğe süreklilik arz eder. [5, s. 231] Kültür, toplumsal bir olgudur. Birey, içerisinde yaşadığı toplumun kültüründen bağımsız düşünülemez. Toplumsal yapı, birey davranışları ve kültürde görülen değişimler yaşanan dönemin şartlarıyla yakından alakalıdır. Kültür değişimleri pek çok sosyal bilimci tarafından ele alınmış, sebepleri ve sonuçları üzerinde fikirler yürütülmüştür. Mümtaz Turhan’ın *Kültür Değişimleri* [13] adlı eseri ülkemizde bu konu ile ilgili yapılmış çalışmaların başında gelmektedir.

Malinowski kültür değişmesi kavramının tanımını şu şekilde yapar: “Bir toplumun mevcut düzeninin, yani sosyal, maddi ve manevi medeniyetinin bir tipten başka bir tipe dönüştürüldüğü süreçtir. Kültür değişmesi, bir toplumun maddi araçlarında ve onların kullanımları ile sosyal ekonomisinin dayandığı malların tüketiminde olduğu gibi siyasi yapısında, yerli kurumlarında ve bölgesel yerleşim biçimlerinde, inanç ve bilgi sistemlerinde, eğitim ve hukuk sisteminde de az çok hızlı bir değişiklik yapma sürecini kapsar. Terimin en geniş anlamıyla kültür değişmesi insan medeniyetinin sürekli bir faktördür. O, her yerde ve her zaman meydana gelmektedir. Değişme, toplum içinde kendiliğinden ortaya çıkan faktörler ve kuvvetlerin yönlendirmesi veya farklı kültürlerle temasa geçmesi suretiyle gerçekleşebilir. İlkinde bağımsız evrim biçimini alır, ikincisinde ise antropolojide genellikle difüzyon adı verilen süreci oluşturur.” [6, s. 1]

Kültürel değişim kavramıyla yakından alakalı bir husus da “kentleşme”dir. Günümüzde de devam etmekte olan kırsal alanlardan büyükşehirlere göçle birlikte, kentleşme kavramı derinlemesine değerlendirmeyi gerektiren bir konu olmuştur. Erkan, kentleşmenin kültür değişmelerine etkisini şöyle ifade eder: “Kentleşme, her şeyden önce nüfusun kırsal alandan koparak kentlerde birikme sürecidir. Bu durum insanların yaşam biçiminden (kültüründen) yani tüketim alışkanlıklarından tutun, siyasi davranışlarına kadar önemli değişmelere neden olmaktadır. Bütün toplumlarda kentleşme ile birlikte geleneksel kültür ile kent kültürü (modern kültür) karşı karşıya gelmektedir. Her alanda olduğu gibi, egemen olan kent kültürü geleneksel kültürü kendi lehine çözmektedir. Fakat bu çözüme, geleneksel kültürün tam olarak ortadan kalkması anlamında

olmaz, farklı biçimde kendini sürdürür.” [7, s. 229]. Kırsal göçmenlerin kentleşmesi konusunda Karpat, dünyanın çeşitli ülkelerinden örnekler vererek şunları söyler: “Kentin göçmen üzerinde çok büyük bir değiştirme etkisi vardır; özellikle meslek alışkanlıklarında, toplumsal ve siyasal eylem örgütlerinde, aile büyüklüğü ve ilişkilerinde, arzu düzeyleri ve iletişimle ilgili değerlerde. Bu değişme büyük boyutlarda meydana gelmektedir, çünkü kentin kendisi sanayileşme, teknoloji, siyasal eylem tarafından dönüştürülmektedir. Bu durum kent açısından ‘modernleşme’ ve kırsal göçmen açısından da ‘kentleşme’ olarak tanımlanabilir.” [8, s. 58]. Elbette kente göçle birlikte yaşam ve yerleşim şekillerindeki değişim somut kültür unsurlarını ciddi anlamda değiştirirken bu durumdan somut olmayan kültürel değerlerin etkilenmemesi ayrı düşünülemez. Kentleşmenin neticesinde kırsal alanlardaki alışkanlık biçimleri değişerek yerini yeni alışkanlıklara ya da davranış biçimlerine bırakır.

Alev Erkilet, “Toplumsal Yapı ve Değişme Kuramları” adlı çalışmasında kültürün nasıl değiştiği/değişeceği konusunu Sorokin’den yaptığı alıntıyla şöyle açıklamaya çalışır: “Kültürel değişimin, bir bütün olarak kabul ettiğimiz sistemler temelinde ele alınması nedeniyle, unsurlar arasında iletileceği beklenir. Bu durumda unsurlar bir arada değişecektir. Ancak bütünleşmenin tam bir mükemmellik göstermediği, bir kültür sahası içinde yığınların da bulunduğu düşünülürse şu sonuca varılır: Bir bölgenin kültür bütünü farklı kısımları itibarıyla farklı şekilde değişecektir. İçine aldığı sistem ve yığınlardaki değişimin örüntüsü, yönü, hızı, ritmi (birinden diğerine) çeşitlilik gösterecektir.” [9, s. 39] Sorokin’e göre “sistemler değişmeden edemezler çünkü var oldukları andan itibaren bazı faaliyetler icra ederler, iş yaparlar... Değişme sistemin işleyiş halinde oluşunun kaçınılmaz sonucudur.” [9, s. 51] Toplumsal değişmeyi kültürel değişimlerden ayırmak zordur. Bu yüzden tüm toplumsal değişimleri sosyo-kültürel değişimler olarak belirlemek gerekir. [10, s. 221]

Geleneğin en önemli özelliğinin sürdürülebilir olması, yani devamlılık arz etmesinin gerekliliğine değinen Şişman bu konuda şunları söyler: “Ancak dinamik olan gelenekler, insanların ihtiyaçlarına cevap verebildikleri sürece devamlılık arz ederler. Bir ihtiyacı karşılayamayan gelenekler ya kaybolurlar ya da yerlerini yenileri alır. Kimisi de zamanın ve mekânın şartlarına göre özünü kaybetmeden evrilirler.” [11, s. 199] Şişman’ın belirttiği bu değişim ve evrilmenin yönünü ve hızını belirlemek de elbette toplumların geleneklerine sahip çıkması ile doğru orantılıdır.

Kültür değişimlerini tetikleyen önemli unsurların başında teknolojik gelişmelerin bir ürünü olan kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması

gelmektedir. Bu iletişim araçlarının toplumsal bir varlık olan insanı bireyselleşmeye götürdüğü günümüzde yadsınamaz bir gerçektir. Düzgün bu konu ile ilgili olarak tespitlerini şu şekilde ifade eder: “Ulaşım ve iletişim imkânlarının genişlemesi köylülerin şehir hayatı ile daha yakın temasa geçmesini sağlamıştır. Toplumsal hayattaki bu dönüşüm, bireyselleşmeye zemin hazırlamıştır.” [12, s. 72] Bu durum toplumsal varlık olan bireyin kendi kültüründen uzaklaşması, dahası kendi kültürüne yabancılaşması sonucunu doğurmaktadır.

Değişim süreci çoğu zaman tek bir nedenle açıklanamayacak/irdelenemeyecek kadar karmaşık yapıdadır. Değişim birbirini tetikleyen/harekete geçiren nedenler bütünüdür. Aslında burada önemli konuların başında “işlevsellik” kavramı gelmektedir. Bir halk kültürü ürününün varlığını devam ettirebilmesi tamamen o ürününün işlevselliği ile yakından alakalıdır. İşlevsel açıdan geçerliliğini yitirmiş bir halk kültürü ürünü ya değişim dönüşüm sürecinde evirilecek ya da tamamen tarih sahnesinden silinip gidecektir. Burada önemli olan noktalardan birisi de bu değişim dönüşüm sürecinde halk kültürü ürünlerinin nasıl korunması gerektiği veya gelişerek değişmesi meselesidir. Değişim ve dönüşümü doğru okumak ve bu bağlamda yeni politikalar geliştirmek son derece önemlidir.

Bu çalışma, 2017-2019 yılları arasında gözlem ve görüşme yöntemleri kullanılarak Boyabat ilçe merkezi ve köylerinde yapılan derlemenin bir ürünüdür. Özeldir Boyabat, genelde Anadolu coğrafyası düşünüldüğünde halk kültürü ürünlerinin -değişme kuralları çerçevesinde- hızlı bir değişim ve dönüşüm sürecine girdiği; bu sürecin sağlıklı ve sürdürülebilir kılınmasının zorunluluk arz ettiğini ifade etmek gerekir.

1. Değişimin En Yoğun Yaşandığı Alanlar

1.1. Geçiş Dönemleri

Tarihsel süreç içerisinde kültürel değişimin yaşandığı önemli alanlardan biri de geçiş dönemleridir. İnsan yaşamında üç önemli geçiş dönemi vardır: Doğum, evlenme ve ölüm. Bu dönemlerin her birinde farklı âdet, inanma, tören, dinsel ve büyü içerikli işlemler yapılmaktadır. Bu işlemlerin birçoğu insanın yeni durumuna uyum sağlaması temelinde gerçekleştirilmektedir. Doğumla başlayıp ölümle son bulan bu geçiş dönemleri, sosyo-kültürel yapıya paralel olarak çeşitli değişim ve dönüşümlere uğramıştır. Değişimin hızı ve yönü kırsaldan büyükşehirlere gelindiğinde farklılık arz etmektedir.

1.1.1. Doğum

Doğum, geçiş dönemlerinin ilki olarak kabul edilmektedir. Doğum olayı hem anne baba için hem de toplum için bir sevinç kaynağıdır;

ebeveyne itibar, topluma ise güç verir. Geçmişten günümüze ailelerin çocuk sahibi olma konusundaki isteklerinde bir değişim söz konusu değildir. Kırsal alanda ilk çocuğun erkek olması isteğinin kırsal alanlardan şehir merkezine doğru gelindiğinde değiştiğini söylemek mümkündür. Boyabat merkezde görüşme yapılan pek çok yeni evli çiftin kız çocuğu sahibi olma istekleri bu durumu teyit eder niteliktedir.

Çocuğun cinsiyeti konusundaki zihniyet değişiminin en önemli nedeni olarak şunlar ifade edilebilir: Tarım toplumunda, çalışan erkeklere daha fazla ihtiyaç duyulması ve kızların da bir müddet sonra evlenip gidecek olmaları erkek egemen toplumda erkeği daha önemli kılmıştır. Tarımda makineleşme ve biraz da buna endeksli zorunlu kentleşme ile birlikte şehir hayatında erkek kadar kadına da ihtiyaç duyulması, kadın-erkek dengesinin sosyal haklar anlamında bir nebze de olsa sağlanmış olması ve iş hayatında erkeğin mutlak hâkimiyetinin kırılması bunda önemli bir etken olarak görülmelidir.

Çocuğu olmayan ailelerin geçmişte türbe ve yatırlara gittiklerini, adak adadıklarını, muskacı hocalardan medet umduklarını ifade edenler günümüzde bu gibi uygulamaların hemen hemen kalmadığını dile getirmişlerdir. Tıbbî gelişmelere paralel olarak çocuk sahibi olmak isteyenlerin modern tıbbın tüm imkânlardan faydalandığını söyleyebiliriz. Ancak eğitim, iş, ekonomik yetersizlik gibi nedenlerle çocuk sahibi olma zamanının geçmişe oranla ötelendiği de belirtmek gerekir. Özellikle lisans ve lisansüstü eğitim için öğrenimine devam eden gençlerin hem evlilik hem de çocuk sahibi olma yaşının neredeyse otuz ve üstü yaşlara dayandığı bir gerçektir.

Çocuğun cinsiyeti konusunda yapılan tahminlerin artık yapılmadığını, anne baba adaylarının hastanelere giderek ultrasonla daha hamileliğin dördüncü ayında çocuğun cinsiyetini öğrendiklerini belirtebiliriz. Bu durum hamile kadının karnının durumuna ya da yediği içtiği şeylere bakarak tahminde bulunma, doğacak çocuğun cinsiyeti için iddiaya girme gibi pek çok uygulamayı ortadan kaldırmıştır. Tüm bunların yanında bebeğin cinsiyetini doğum sırasında öğrenme isteğinde olan ailelerin de bulunduğunu ifade edebiliriz.

Yeni doğan bebeğe ad koyma uygulaması esnasında bebeğin sağ kulağına ezan, sol kulağına kamet okunması ve adının söylemesi geçmişten günümüze değişmeyen dinî uygulamalardan biridir. Bu konu yöre insanının dini hassasiyetlerinden kaynaklanmaktadır. Bebeğe ad verme konusunda geleneksellik ve modernlik arasında bir noktada durulduğunu söylemek yanlış olmaz. Yaptığımız araştırmalarda son yıllarda çocuklara iki isim

konulduğunu; ilk ismin aile büyüğünün ismi, ikinci ismin ise anne babanın arzu ettiği isim olduğu tespit edilmiştir: Fahriye Buse, Halise Burçin, Âdem Mert, Tahsin ve Furkan gibi.

Toplumda al basması, “al karısı” olarak ifade edilen görünmez varlıkların hamile kadınlara musallat olacağı inancı hâkimdi. Son yıllarda ister kırsal alanlarda ister şehirlerde yaşayan hamilelerin hemen hemen hepsi doğumlarını hastanelerde gerçekleştirmektedirler. Dolayısıyla al basması korkusuyla iki kırklı kadının birbirleriyle görüştürülmemesi ya da karşılaştıklarında birbirlerine iğne vermeleri veya iğne kırmaları gibi pratiklerin de uygulanmadığını söyleyebiliriz.

Doğumdan sonra hem anneye göz aydınlığı vermek hem de bebeği görmek amacıyla yapılan “bebek/doğdu görme” âdetinde de bazı değişimlerden bahsetmek gerekir. “Bebek mevlidi” olarak ifade edilen bu ziyarete yakın akraba ve komşu kadınlar gelerek bebeğe birtakım hediyeler getirir. Günümüzde ise “babyshower” olarak da adlandırılan yeni bir uygulamanın bazı ailelerce yapıldığını belirtmekte yarar vardır. Bu uygulama geleneksel kadın günlerine benzer bir şekilde yapılmaktadır. Bebeğin ihtiyaçları önceden belirlenerek hediye getirecek kişilere söylenmektedir. Bu kutlamalar genellikle evlerde yapılmaktadır.

Geçiş dönemlerinden biri olarak kabul edilen sünnetle ilgili birtakım değişim ve dönüşümlerden de bahsetmek gerekir. Çalışma alanında yapılan görüşmelerde sünnet düğünün ağırlıklı olarak mevlitli yapıldığını ifade etmek gerekir. Bu durum yöre halkının din eksenli bir sünnet töreni yapma isteğini açık bir biçimde göstermektedir.

Sünnet törenlerinde görülen değişimin belki de en önemli göstergelerinden birisi de sünnet olacak çocuğun bindiği araçtır. Geçmişte at üzerinde yapılan gezdirme eylemi günümüzde ya sünnet için özel tasarlanmış araçlarla ya da son model arabalarla gerçekleştirilmektedir. Sünnet çocuğunun giydiği kıyafette de bir değişim söz konusudur. Önceleri sünnet çocuğuna sünnet işleminden sonra etek giydirilirken son zamanlarda oldukça şatafatlı takım elbise, pelerin ve şapkadan oluşan kıyafetler giydirilmektedir. Çocuğun sünnet edilme zamanında da bir değişim vardır: Özellikle günümüzde çocukların sünnet töreninden önce sünnet işinin yapıldığını, düğünün ise daha sonraya bırakıldığını söylemek gerekir. Bu, hem ebeveyn hem de çocuk için daha rahat ortam yaratmaktadır.

1. 1. 2. Evlenme

Türk kültürünün bariz özelliklerinin görüldüğü düğün geleneğinde, değişim ve dönüşümler net olarak izlenebilmektedir. İlk olarak göze çarpan nokta evlenme biçimleriyle alakalıdır. Geçmişte görücü usulüyle evlenme

biçimi oldukça yaygın iken günümüzde evlenecek kişilerin birbiriyle anlaşıp evlenmeleri usulüne doğru bir evrilmeden bahsedilebilir. Bu durum anne ve yakın akraba kadınların kız bakması, kız beğenmesi gibi birtakım uygulamaların artık görülmediğinin bir göstergesidir. Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ve sosyal medya kullanımı bu tür evlilikleri yaygınlaştırmaktadır. Son yıllarda büyükşehirlere göç ile birlikte akraba evliliklerinde ciddi oranda azalma görülmüştür. Yine göçler sonucunda evlilikte sıra gözetme gibi uygulamalardan vazgeçildiği de ifade edilebilir.

Araştırma yapılan yörede evlenme yaşının ötelendiği görülmektedir. Bunda en önemli neden olarak eğitim seviyesinin yükselmesi ve iş imkânlarının yetersizliği kaynak kişiler tarafından belirtilmiştir. Bu duruma paralel olarak çocuk sahibi olma isteğinin de ötelendiğini belirtmekte yarar vardır.

Eski Türk kültüründen günümüze kadar ulaşmış olan saç geleneği düğün âdetlerinin olmazsa olmazları arasındadır. Bu gelenek farklı şekillerde -gelinin başından buğday, şeker, bozuk para saçılması- karşımıza çıksa da değişmeyen unsurların başında gelmektedir. Bu uygulama ister kırsalda isterse şehir merkezinde olsun mutlaka yerine getirilmektedir. Buradaki değişim yapı ve işlev değil, bağlamdan kaynaklıdır. Bu gelenek; avcı toplumlarda av hayvanının kanının, hayvancılıkla uğraşan topluluklarda süt hayvanının sütünü, tarım toplumunda buğday, arpa, mısır, nohut ve fındık gibi tarım ürünlerinin saçılması şeklinde karşımıza çıkarken, günümüz şehir hayatında şekerin, leblebinin ve bozuk paranın saçılması, hatta konfetilerin atılması biçimine dönüşmüş veya evirilmiştir diyebiliriz.

Son kırk elli yıl içerisinde değişim görülen hususlardan biri de geline takılan takılardır. Geçmişte genellikle beşi bir yerde adı verilen takı takılırken günümüzde bu durum yerini hasır takımına ya da altın bileziğe bırakmıştır.

Geçmişten günümüze değişen olgulardan bazıları da düğünlerin mevsimi ve gerçekleşme süreleridir. Anadolu'nun pek çok yöresinde olduğu üzere kırsal alanlarda yaşayan insanlar düğün mevsimi olarak bağ bahçe işlerinin yoğun olduğu yaz mevsimini tercih etmezlerdi. Genellikle ya tarım işlerinin henüz başlamadığı ilkbahar ya da tarla işlerinin tamamlanıp hasadın bitirildiği sonbahar mevsimi en uygun zamandı. Günümüzde köylerde yaşayanların düğünlerini her mevsimde yaptıkları da görülmektedir. Bağ bahçe işlerinin belki de eskiye nazaran fazla yorucu olmaması yaz aylarında da düğün yapılmasının en önemli nedenleri arasında sayılabilir. 90'lı yıllardan önce 3-4 gün süren düğünler varken günümüzde bu süre 3-4 saatlik salon düğünlerine dönüşmüştür. Bu değişimdeki en

önemli etkenlerin başında düğüne davet edilen kişilerin zaman problemi olmasıdır. Ayrıca sosyo-ekonomik faktörler de düğün süresini kısaltan nedenler arasında sayılabilir. Her ne kadar düğün sürelerinde kısılma görülse de birtakım geleneksel uygulamaların yeni şekilleriyle devam ettiğini söylemek mümkündür. Salon düğünlerinde gelin ve damadın salona girmesiyle yaptıkları modern dans, düğünün sonuna doğru yerini geleneksel dansa -horon, halay vb.- bırakır.

Düğünlerin yapıldığı mekânlarda da belli başlı birtakım değişimlerden bahsetmek mümkündür. 2000'li yıllardan önce genellikle kırsal yerleşim yerlerinde oturanlar düğünleri ya köy meydanlarında ya da evlerinin önünde yaparlardı. Günümüzde bu durumun tersine döndüğünü ifade edebiliriz. Özellikle köylerde yaşayan ailelerin çocuklarının düğünlerini şehir merkezinde yapma isteklerine karşın büyükşehirlerde yaşayan insanların nostalji amacıyla kır düğünlerini tercih ettikleri gözlemlenmektedir. Elbette bu kır düğünlerinin tamamen geçmişte görülen köy düğünleri ile birebir örtüştüğünü söylemek mümkün değildir. Bu türden kır düğünlerini düğün organizasyonu yapan şirketlerin yaptığını söylemek gerekir.

Anadolu'nun pek çok yöresinde düğün âdetlerinin vazgeçilmezlerinden birisi de başlık/kalın parasıdır. Uzun yıllar devam eden bu geleneğin köyden kente göç, bireylerin eğitim düzeylerinin yükselmesi ve evlilik sırasında her iki tarafın ailesinin eşyaları anlaşarak alması gibi nedenlerle şehir merkezlerinde tamamen, kırsal alanlarda ise büyük oranda ortadan kalktığını söylersek yanlış olmaz. Ancak şehir merkezine uzak olan köylerde "ana hakkı" ya da "süt parası" adı altında küçük miktarda da olsa paralar verildiği ifade edilebilir.

Çeyiz; gelinin evlendikten sonra kullanacağı ev ve mutfak eşyası, danteller, örtüler, havlular, takı ve giysilerden müteşekkil eşyalardır. Bu çeşit çeşit çeyizler geçmişte çeyiz sandıklarında saklanırdı. Ancak günümüzde gelin olacak kızın çeyizliğini düğünden hemen önce tedarik ettiğini, bu nedenle yörede çeyiz sandıklarının yavaş yavaş kalktığını, bu sandıkların yerini gardırop, şifonyer gibi mobilyalara bıraktığını ifade edebiliriz. [14, s. 199]

Geleneksel toplumdan modern topluma geçişle birlikte taşıma araçlarında da çeşitli değişimler söz konusu olmuştur. Kağnı arabası yerini traktöre, at ise arabaya bırakmıştır. Geçmişte gelinler at üzerinde damat evine getirilirken günümüzde modern araçlar -gelin arabaları- kullanılmaktadır. 1990 ve öncesi yıllarda gelin arabalarının önüne konulan oyuncak bebekler yerini araç süslemeye bırakmıştır. Günümüzde gelin

arabalarının arka camına ya da plakasına gelin ve damadın adlarının baş harflerinin yazılı olduğu kartlar yapıştırılmaktadır. Bazı gelin arabalarının arkasında ise evlilikle ilgili mizahi yazılar (Kızını aldım kaynana/Gidiyorum yaylana yaylana, tek başına iktidardan koalisyona, rahat battı vb.) yazıldığı da görülmektedir.

Okuryazar oranının artması, evlenecek bireylerin bilinçlenmesi, internet teknolojisinin yaygınlaşması gibi nedenlerle sağdıçlık/yengelik geleneğinin hemen hemen kaybolduğunu, günümüzde yalnız simgesel olarak yerine getirildiğini söyleyebiliriz.

Düğünlerin vazgeçilmez uygulamalarından birisi de düğün yemeği ve ikramlardır. Geleneksel toplum yapısına uygun olarak geçmişte düğünlerde her gelen kişi yemeğe buyur edilir ve en iyi şekilde ağırlanırdı. Anadolu'nun pek çok yerinde düğün keşkeği pişirilir ve ikram edilir. 2000'li yıllardan önce özellikle köylerde düğünlerin alkolsüz olması ayıp sayılırdı. Günümüzde bu durumun tersine döndüğünü ve din eksenli muhafazakâr bir toplum yapısının daha belirgin hale geldiği söylenebilir. Şişman, bu konu ile ilgili "muhafazakâr düğün" kavramını literatüre kazandırmıştır: "Bu düğünleri diğer salon düğünlerinden ayıran en önemli fark, düğünlerde dini ve milli değerleri vurgulayan konuşmaların yapılması, bazen kadın ve erkeklerin paravanlarla bölünmüş olan iki ayrı bölümde oturmaları ve buradaki eğlence anlayışıdır. Düğün Kur'an tilavetiyle başlar, ardından bir din görevlisi/ilahiyatçı tarafından dini içerikli bir sohbet gerçekleştirilir ki bu sohbetin konusu daha çok aile ilişkileri, eşlerin birbirine karşı olan görevleri, çocuk eğitimi ve çeşitli ahlaki mevzulardır." [11, s. 184–186]

Geçmişte düğünlerin vazgeçilmez uygulamalarından biri de "gelin hamamı" idi. Gelin hamamı katılımcılar için eğlencenin yanında oğulları için gelin adaylarını gözlemlene imkânı verir ve bu gelenek canlı bir şekilde yaşatılırdı. Günümüzde şehirleşme ve yaşanan göçlerle birlikte bu uygulamanın unutulmaya yüz tuttuğunu söyleyebiliriz. Bunun bir sonucu olarak hamamda söylenen şarkı ve türküler ile yapılan ikramlar da unutulmuştur. Bazı büyükşehirlerde -özellikle İstanbul, Ankara, İzmir- evlenecek kızların düğün öncesi arkadaşlarıyla hamama gitmesi bu geleneğin canlandırılmasına yönelik çalışmalar olarak değerlendirilebilir.

Anadolu'nun pek çok yöresinde gelin arabasının önünün kesilmesi uygulaması günümüzde de devam eden bir gelenektir. Bu uygulama genellikle kalın bir urgan ya da başka bir araçla gelin arabasının önünün kesilmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Arabanın önünü kesenlere zarf içinde bir miktar para verilmektedir. Ancak bu uygulama esnasında çocukların gelin arabasının önüne atlamaları ya da hareket halindeki aracın

süslemelerine tutunmaları zaman zaman olumsuz durumlara da yol açmaktadır.

1. 1. 3. Ölüm

Geçiş dönemi âdetlerinin sonuncusu olarak değerlendirilen ölüm, değişim ve dönüşümün en az görüldüğü bir başlıktır. İslam'a göre ölüm aslında bir yok oluş değil, yeni bir hayata başlamanın ilk adımdır. Elbette bizler ölüm ve ötesi ile ilgili bilgilere ilahi dinlerin verdiği bilgiler ölçüsünde malumat sahibi oluruz.

Ölümün duyurulma biçimine, geleneksel yöntemlere ek olarak günümüzde yeni unsurlar da eklenmiştir. Minareden sela/salâ verilmesinin yanında özellikle son yıllarda sosyal medya araçlarından faydalanıldığı açık bir biçimde görülmektedir. Ayrıca ilçelerde belediye hoparlöründen yapılan duyuru da ölümü duyurmanın bir diğer yoludur.

Cenazenin yıkanması ve kefenlenmesinin geçmişe nazaran daha kolay ve rahat olduğunu söyleyebiliriz. Geçmişte cenaze, cenaze evinin önüne kurulan ve genellikle tahtadan yapılan salda yıkanır. Cenazenin yıkama işinde kullanılmak üzere hazırlanacak olan sular kazanlarda kaynatılır ve yıkama işleminin bitiminde kalan sular dökülür, başka bir iş için kullanılmaz, kazanlar ise ya ters çevrilir ya da kazanın üzerine birbirine çatılan iki adet tahta konulurdu. Cenazenin yıkanması esnasında dışarıdan görülmemesi için çarşafarla etrafı kapatılırdı. Günümüze gelindiğinde cenaze yıkama işlemi için ya modern cenaze araçları ya da gasilhanelerin kullanıldığını ifade edebiliriz.

Cenaze namazları ister köylerde ister şehir merkezlerinde olsun cami avlularında kılınmaktadır. Geçmişte rastlanılmayan bir uygulamaya günümüzde tesadüf etmekteyiz. Bu uygulama kadınların cenaze namazının kılındığı camiye gelmeleri ve cenaze namazına iştirak etmeleridir. Ayrıca bazı durumlarda cenaze namazı cami avlusunda değil kabristanda da kılınabilmektedir. Örneğin; günümüzde Covid-19 adı verilen salgınında da görülmüştür ki, bazı durumlarda cenazenin defin işleminin hızlandırılması ve insanların salgından korunması amacıyla cenaze namazları cenazenin defnedileceği kabristanlarda kılınmaktadır.

Çevre ve iklim koşullarının kültürel unsurlarla doğrudan ilişkisi vardır. Bir yörede üretilen ürünlerin de kültürle iç içe olduğunu söyleyebiliriz. Cenaze mezara konulduktan sonra üzeri genellikle tahtalarla kapatılır. Boyabat yöresinin önemli geçim kaynaklarından olan tuğla fabrikalarında üretilen ancak üretim hatası olan tuğlalarla mezarın üzerinin kapatıldığı bilinmektedir. Kültür-sosyal çevre (bağlam) ilişkisine güzel bir örnek olan bu uygulamanın günümüzde devam ettiğini söyleyebiliriz.

Geçmişte cenaze çıkan evlerde üç ya da yedi gün boyunca yemek pişirilmez, yemekler yakın komşular tarafından getirilir, böylelikle cenaze sahibinin acısını yaşamanın yanında bir de yemek işiyle uğraşması istenmezdi. Ancak günümüzde bu uygulamanın değiştiğini, cenazenin defnedilmesinin hemen ardından pide ve ayran ikram edildiğini söyleyebiliriz. Özellikle köylerde mezar kazılması, cenazenin yıkanması ve ikramların hazırlanması gibi işler için yardımlaşma sandıklarının kurulduğu bilinmektedir. Bu sandıklar özellikle büyükşehirlerden cenazeye katılacak kişiler için araba kiralanması gibi işleri de yerine getirmektedir. Eski Türklerde görülen ölü aşı verme âdetinin devam ettiğini ancak sunum şeklinin değiştiğini ifade edebiliriz. Eskiden sofraya kurmak suretiyle ikramda bulunulurken, bu durum günümüzde helva-ekmek, pide-ayran ya da meyve suyu-kek ikramına dönüşmüştür ki bu durum da kentleşmenin doğal bir sonucu olarak görülmelidir.

Cenazenin defin zamanında herhangi bir değişim yaşanmadığını belirtmekte yarar vardır. Ölüm olayı gündüz gerçekleşmişse o gün öğle ya da ikinci vaktinde definin yapıldığını, gece gerçekleşmişse de ertesi gün belirtilen vakitler beklendiğini söyleyebiliriz. Yine geçmişten günümüze değişmeyen uygulamalardan biri de mezara toprak atılırken küreğin elden ele verilmemesidir. Yani kürek yere bırakılır, sıradaki kişi küreği yerden alır ve yere bırakır.

Mezar kazanların emeğinin karşılığı olarak verilen "mezarıcı yemeği"nin günümüzde görülmediğini belirtmekte yarar vardır. Bu âdetin kaybolmasının temel nedeni günümüzde mezar kazanların genellikle belediye personeli olmasıdır.

Cenazenin defninden sonra yapılan uygulamalardan biri de devir ve ıskattır. Malum olduğu üzere devir ve ıskat; ölen kişinin kılamadığı namazlarına kefarete olur düşüncesiyle bir miktar paranın ihtiyaç sahibi kişiler arasında elden ele dolaştırılması ve dağıtılması uygulamasıdır ve Anadolu'nun hemen her yerinde günümüze değin titizlikle uygulanmış güçlü bir gelenektir. Öyle ki, terk edenler sıklıkla kınanmıştır. Son zamanlarda din görevlerinin bu konu ile ilgili yaptıkları açıklamalar neticesinde devir ve ıskat uygulamasının pek çok yörede artık eskisi gibi görülmediğini ifade edebiliriz.

Sonuç

21. yüzyılın en önemli kavramlarından biri olan küreselleşme üzerinde daha çok ekonomi çevreleri durmuş ancak konunun sosyo-kültürel boyutu üzerine pek değinilmemiştir. Bu kavram yerel kültürel varlıkların yok olmasına ya da değişip dönüşmesine neden olmuştur. Kentleşme, sanayileşme, göç, teknolojik gelişmeler gibi pek çok etken kültürel değişimi tetikleyen unsurlardır.

Kültürel değerleri korumak ve yaşatmak yalnızca kendi toplumumuz için değil insanlık içinde önemli bir görevdir. Bu bağlamda değişen ve gelişen dünya şartlarına göre somut ve somut olmayan kültürel değerlerin korunması, yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması son derece önemlidir. Bu nedenle somut ve somut olmayan kültürel mirası değişen dünya şartlarına göre yeniden değerlendirmek ve kültürel sürekliliği devam ettirmek oldukça önemlidir. Değişimi engellemek mümkün olmadığına göre, kültürel değerlerin çağın gereklilikleri de göz önüne alınarak en sağlıklı şekilde evrilmesine katkı sağlamak bir zorunluluktur.

İnsan hayatının üç önemli geçiş dönemi olan doğum, evlenme ve ölüm âdetleri de bahse konu bu değişim ve dönüşümden etkilenmiştir. Doğum âdetleri içerisinde yer alan ve geleneksel ailelerdeki beklenti olan ilk çocuğun erkek olması isteğinin kız çocuğu ile yer değiştirdiğini söylemek mümkündür. En azından bu beklenti bugün için kız çocuklarının lehine dengelenmiştir. Çocuğun cinsiyetini tahmin etmek için kullanılan geleneksel yöntemlerden vazgeçilerek modern tıptan yararlanılması da -ultrasonlu görüntüleme- bir değişim olarak görülmelidir. Çocuğu olmayan ailelerin türbe ve yatlara giderek adak adama, türbe içerisinde yatma ya da türbenin etrafında dönme gibi ritüeller yerine tüp bebek yönteminin ilk tercih olarak düşünülmesi değişimin boyutunu göstermesi bakımından dikkate değerdir. İki lohusa kadının karşılaştırılmaması da modern doğumhanelerde pek mümkün görünmemektedir. Toplumun büyük kesiminin bebeğe ad koyma noktasında -verilen adlar açısından değerlendirildiğinde- geleneksellik ve modernlik arasında durduğunu ifade edebiliriz. Bebek mevlidinin yerini almaya çalışan “babyshower” gibi uygulamalar toplumun geleneksel değerlerden uzaklaştığının açık bir kanıtıdır. Doğum âdetleri içerisinde değerlendirilebilecek olan sünnet düğünlerinin de -uygulamalar açısından bakıldığında- günümüzdeki evlilik düğünlerinden pek farkının kalmadığını dile getirebiliriz.

Türk kültürü içerisinde belirgin bir biçimde kendini hissettiren evlilik âdetleri de değişen toplum yapısının gereği olarak değişimden nasibini almıştır. Görücü usulü evlilik, görüşüp anlaşarak evlenmeye yerini

bırakmıştır. Eğitim seviyesinin yükselmesi ve iş imkânları, evlilik yaşının daha da ötelenmesine neden olmuştur. Düğünlerin geçmişe nazaran daha kısa sürede gerçekleşmesi geçmişteki pek çok uygulama ve ritüelin unutulmasının temel nedenidir. Düğün mekânı olarak genel anlamda düğün salonlarının tercih edilmesi, açık alanlardan kapalı alanlara doğru bir evirilmenin yaşandığının göstergesidir. Düğün organizasyonu yapan şirketlerin sayısında görülen artış da dikkat çekicidir. Başlık parasının hemen hemen pek çok yerde görülmediğini söylemek yanlış olmaz. Düğünün hemen öncesinde gerekli ihtiyaçların giderilmesi de çeyiz hazırlama ve çeyiz sandığı yapma gibi uygulamaları ortadan kaldırmıştır. Gösterişli gelin arabaları günümüzde düğünlerin vazgeçilmesi sembolleridir. Düğün yemeği ya da ikramlar düğün salonlarında yapılmakta, dolayısıyla erkek evinde bu iş için herhangi bir hazırlığa girilmemektedir. Geleneksel düğünlere alternatif olarak "muhafazakâr düğün" biçiminin son dönemlerde daha da yaygınlaşmış olması toplumun din eksenli bir değişim yaşadığının kanıtıdır. Günümüzde büyükşehirlerde yeniden canlandırılmaya çalışılsa da gelin hamamı geleneğinin artık unutulmaya yüz tuttuğunu dile getirebiliriz. Düğün konvoyunun önünün kesilmesi ve bahşiş alınması geçmişten günümüze değişmeyen unsurların başında gelmektedir.

Kültürel değişimden en az etkilenen unsurların başında ölüm âdetleri gelmektedir. Eski Türk kültürüne ait unsurlarla İslamî öğeleri harmanlamış olan Türk toplumunda bahse konu âdetlerde değişimin daha yavaş seyretmesinin temel nedeninin dinî hassasiyetler olduğunu ifade edebiliriz. Teknolojik gelişmelere paralel olarak ölümün duyurulması için sosyal medyanın kullanılması ölüm âdetlerinde görülen değişimin ilki olarak değerlendirilmelidir. Cenazenin yıkanması ve kefenlenmesinin eskiye nazaran daha modern ortamlarda icra edildiğini söyleyebiliriz. Cenaze namazının kılınması esnasında cenaze yakını bayanların caminin yakınında beklemeleri ya da cenaze namazına iştirakleri son zamanlarda görülen uygulamalardandır. Eski Türklerde görülen ölü aşı verme uygulamasının format değiştirdiğini, ancak özünü kaybetmediğini söyleyebiliriz. Aynı ikramların ölünün ruhu için belirli günlerde okutulan mevlitte de sunulduğunu ifade etmekte yarar vardır. Cenazenin defnedilme zamanında - öğle ve ikindi vakti- herhangi değişimden bahsetmek mümkün değildir. Geçmişte cenazenin defninden sonra yerine getirilen devir ve ıskat uygulamasının değişimden etkilendiğini, din görevlilerinin de çabalarıyla bu uygulamadan vazgeçildiğini dile getirebiliriz. Kısaca her şey değişirken, değişimin kendisi değişmeyen olarak kalıyor.

KAYNAKLAR

1. Okumuş, E., *Toplumsal Değişim ve Din Sosyolojisi El Kitabı*, Ankara: Grafiker Yayınları. 2015.
2. Ersoy, R., *Sözlü Tarih-Folklor İlişkisi / Baraklar Örneği*, Ankara: Akçağ Yayınları. 2009.
3. Günay, U. “Cumhuriyet Terkibi ve Barış Manço”, *Millî Folklor*, S. 13; s. 2-3.1992.
4. Smith, A., *Küreselleşme Çağında Milliyetçilik*, çev. Derya Kömürcü, Everest Yayınları: İstanbul.2002.
5. Güvenç, B., *Türk Kimliği-Kültür Tarihinin Kaynakları*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları. 1993.
6. Malinowski, B., *The Dynamics of Culture Change* (ed. by Phyllis M. Kaberry), London: New Haven Yale University Press. 1945.
7. Erkan, R., *Kentleşme ve Sosyal Değişme*, Ankara: Bilimadamı Yayınları. 2010.
8. Karpat, K. H., *Türkiye’de Toplumsal Dönüşüm Kırsal Göç*, Gecekondu ve Kentleşme, İstanbul: Timaş Yayınları.2019.
9. Erkilet, A., *Toplumsal Yapı ve Değişme Kuramları*, İstanbul: Büyüyenay Yayınları. 2015.
10. Tezcan, M., *Eğitim Sosyolojisi*, Olgaç Matbaası: Beşinci Baskı, Ankara.1988.
11. Şişman, B., *Türk Kültüründe Evlilik (Geleneğin Son Yüzyılı-Samsun Örneği)*, Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları. 2017.
12. Düzgün, D., “Halk Kültürü Değişmeleri ve Bir Alan Araştırması”, *Millî Folklor*, S. 124; 62-73. 2019.
13. Turhan, M., *Kültür Değişmeleri-Sosyal Psikoloji Bakımından Bir Tetkik*, İstanbul: MEB Yayınları. 1969.
14. Saraç, Ö., *Halkbilimi Ürünleri Açısından Boyabat’ta Kültürel Değişim*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi. 2014.
15. Özdemir, C., “Havza İlçesinin Genel Folklorik Yapısı”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S, 7; 185-206, 2009.

Sözlü Kaynaklar

1. Alime Demircan, 1959, Eğlence Köyü Boyabat, okuryazar, ev hanımı
2. Güllüzar Saraç, 1953, Boyabat, ilkokul, ev hanımı
3. Metin Güldür, 1952, Osman Köyü Boyabat, ilkokul, muhtar-çiftçi
4. Bekir Kısacaoğlu, 1944, Kozkule Köyü Boyabat, okuryazar değil, çiftçi
5. Sema Okur, 1974, Boyabat, lise, ev hanımı
6. Kadriye Bağcı, 1948, Boyabat, lise, emekli
7. Zehra Erol, 1965, Boyabat, lise, ev hanımı
8. Gül şen Mor, 1969, Boyabat, lise, ev hanımı
9. Basri Kansız, 1950, Kılıçlı Köyü Boyabat, ilkokul, çiftçi.
10. Cemil Aparan, 1949, Bürüm Köyü Boyabat, ortaokul, emekli.
11. Osman Altun, 1955, Kurusaray Köyü Boyabat, okuryazar değil, emekli- çiftçi.
12. Ömer Aşçı, 1966, Keseköy Boyabat, ilkokul, muhtar-çiftçi.
13. Necla Daldaban, 1952, Boyabat, lise, ev hanımı.
14. İsmet Altan, 1945, Boyabat, ilkokul, ev hanımı

Андатпа

Мәдениет - адамзаттың бүкіл тарихы бойынша қалыптастырған материалдық және рухани құндылықтардың жиынтығы. Осы тұрғыдан мәдениет өшпес естелік, өмір сүру салты және ұрпақтар арасын байланыстырушы. Бүтін бір ұлттың тұтастығын сақтап тұрған құндылықтардың негізі де мәдениет болып табылады. Осы орайда мәдениеттің дұрыс сақталуы және келешек ұрпаққа дұрыс жеткізілуі өте маңызды. Мәдениет – статистикалық емес, динамикалық құрылым. Мәдениеттегі бұл өзгеріс жан-жақты және күрделі формада байқалады. Осы себепті мәдени өзгерістерді зерттеу барысында түрлі факторларды жаппай бағалау керек. Табиғаттың мызғымас заңы болып табылатын өзгеріс тұжырымдамасы халықтық мәдени өнімдерге де әсер етуде. Функционалды түрде жасауын тоқтатпаған немесе әр түрлі бағытта өзгеріске ұшыраған өнімдер өмір сүру мүмкіндігін тапқан кезде функциясын жоғалтқан өнімдер ортадан ғайып болады. Бұл зерттеудің мақсаты – халықтық мәдени өнімдердің уақыт пен кеңістікке байланыса отырып, көшіп-қону, жаһандану, индустрияландыру, кенттену, технологиялық даму сияқты факторлардан қаншалықты әсер алғандығын және болашақта өмір сүру ортасының қандай болатындығы туралы сауалдарға жауап алу. Мақалада Синоп облысы, Боябат ауданының орталығы және ауылдарынан жиналған материалдар негізге алынды.

Кілт сөздер: жаһандану, халық мәдениеті, салт-дәстүр, өзгеріс, ауысым.

(Сараш Ө. Халық мәдениетінде не нәрсе, не себептен өзгереді? (Туу- үйлену- қайтыс болудың әдет- ғұрыптары мысалдарымен))

Аннотация

Культура – это совокупность материальных и духовных ценностей, созданных человечеством на протяжении всей его истории. С этой точки зрения культура – это незабываемая память, образ жизни и связь между поколениями. Одной из ценностей, сохраняющих целостность нации, является культура. В этом смысле очень важно сохранить культуру и правильно передать ее будущим поколениям. Культура – это динамическая структура, а не статическая. Это изменение в культуре часто проявляется в многогранной и сложной форме. Поэтому при изучении культурных изменений необходимо оценивать множество различных факторов вместе. Продукты народной культуры также находятся под влиянием концепции изменения, которая является непреложным законом природы. Продукты, которые остаются функциональными или трансформируются в другом направлении, находят шанс жить, в то время как те, которые потеряли свою функцию, исчезают. Цель данного исследования-ответить на вопросы о том, в какой степени продукты народной культуры подвержены влиянию таких факторов, как миграция, глобализация, индустриализация, урбанизация и технологическое развитие, в зависимости от времени и места, и как они найдут жизненное пространство в будущем. Область применения нашего исследования состоит из центров и села Боябатского района Синопской области.

Ключевые слова: глобализация, народная культура, традиция, изменение, трансформация.

(Сараш О. Что меняется в народной культуре и почему? (на примере обычаев рождения-брака-смерти))